

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 florini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto duplu alu postei.

# TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin postu séu prin domni collectori.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului. — Despre fabricatiunea chartiei. — Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata. — Vasilie Aronu si operele sale. (Contin.) — Radu. — Bibliografia.

## Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului.

In secolulu nostru asia numitele fabule séu povesti, naratiuni séu basmuri, culese immediatu din gur'a poporului, au trecere si cautare nu numai la asia numitii cultivatori ai literaturéi frumóse séu usióre, ci si la istorici, la archeologi, la ethnografi si filosofi. Ómeni intiepti si practici s'au convinsu de multu, cà déca voiesci se cunosci bine pe unu poporu, trebue se descindi in midiuloculu lui, cà se inveti chiaru dela elu mai antaiu limb'a preste totu, cu formele si fraseologi'a ei, indata apoi datinele lui, proverbiele, adeca urmele istorice despre originea si totu trecutulu densului. Acestea tóte la poporulu nostru romanescu suntu totu atatea mine (bai), care ascundu in sine avutii nepretiuite pe generatiuni inainte, cà-ci puçinu ce s'au scosu din acelea pana acumu, seména mai multu numai cu inceputuri usióre, cu sapaturi, séu cumu se dice, brasdaturi in suprafaça; si totusi cate stufe de auru si ce mai grauntie si solitarie de diamantu au esitu la lumina mai alesu din poesi'a popularia si mai de curendu din proverbie.

Cu atatu mai puçinu s'a vediutu pana acumu cultivatu terenulu fabulei si alu naratiunei. Acea lipsa o probà nu de multu unolu din literatii nostrii in critic'a sa. Intr'aceea dn. librariu I. C. Hintiescu dela Brasiovu, cunoscutulu editoru alu colectiunei de proverbie romanesci, a carei lipsa era fórté simtita\*), avù bunatate a ne comunica unu cathalogu alu colectiunei sale de „povesti si basmuri“ romanesci in numeru de 132 adunate din Romani'a, éra restulu pana la 293 bucati din Banatu 43, Bucovin'a 43, Transilvani'a 49, inca si din Moravi'a 25 cà unele care merita a fi comparate cu de ale nóstre din punctu de vedere ethnograficu, ceea ce literatii moderni si facu cu mare predilectiune, cà se tacemu cà in Moravi'a se mai afla unu tienutu intregu, ai carui locuitori se numescu Valachi si Vlachi, cà si locuitorii unui altu tienutu din Carnioli'a si ai

altuia din Croati'a, carii de si in cursulu atatoru seculi isolati cu totulu de trunchiulu celu mare nationale isi perdura limb'a, se distingú inse prea multu de slavi si germani in esteriorulu si in datinele lor.

Titlulu povestiloru si basmeloru in acestu cathalogu este datu romanescé numai la cele din Romani'a, éra la celelalte nemtiesce. Caus'a e, cà precumu amu intielesu, dn. Hintiescu se teme, cà dia o editiune curatu romanésca nu'i aru esi nici spesele tipariului, necumu si celelalte facute in o serie de ani in caletorii, corespondentie, decopiaru, onorarie pana se ajunga la acestu resultatu. Noi publicamú aici acea colectiune asia cumu ne veni, in doue limbi; ne permittemu totu-odata a trage asupr'a ei atentiuinea dloru membrii ai sectiunei respective, si on-comitétulu alu asociatiunei nóstre si a celorulalti barbati de litere. Red. Acelu cathalogu este urmatoriulu:

### R o m a n i ' a.

- 1) Andila de Casitivei. 2) Andilandi. 3) Ap'a la matca si omulu la tiépa. 4) Bab'a cea intielepta. 5) Bab'a si copii sei. 6) Bab'a si fiulu seu. 7) Balaurulu celu cu siépte capete. 8) Balaurulu celu cu 12 capete. 9) Barbatulu celu harnicu. 10) Basmu cu oglindele si covorulu. 11) Basmulu cu minciuni. 12) Bilmen. 13) Bogdanu vitézulu. 14) Borfasi, siépte. 15) Buzduganu Ionu. 16) Busuiocu celu frumósu. 17) Candu a fostu santulu Petru Dumnedieu. 18) Capr'a cu trei ezi. 19) Carachizu vitézu. 20) Casele smeului in bosunariulu romanului. 21) Chelési imperatulu. 22) Cióc'a-Ludu. 23) Ciobanasiulu celu istetiu séu Tiurlóele de blande. 24) Ciobanasiulu Piculu si pomulu celu fara capetaiu. 25) Codrean'a Sanzieana. 26) Consalenzean'a Ilean'a. 27) Culat, intemplarile lui minunate. 28) Dafinu imperatu. 29) Danila Prepeleacu. 30) Domnirea femeiloru. 31) Dorintie, trei. 32) Elen'a si Vasilie. 33) Fat'a cu trei gácitori. 34) Fat'a de imperatu si pescariulu. 35) Fat'a de imperatu si pescarulu (alta). 36) Fat'a din dafinu si pescariulu. 37) Fat'a mosiului cea cu minte. 38) Fetiorulu milostivu. 39) Fete, cele trei. 40) Fetu Frumósu. 41) Fetu-Frumósu cu perulu de auru. 42) Fetu-Frumósu cu perulu de auru (alta). 43) Fetu-Frumósu si fat'a lui Rosiu imperatu. 44) Fetu-Frumósu din

\*) Se afla de vendiare la tóte librariile in Sibiu, Brasiovu etc.

lacrima. 45) Fișu santului Petru. 46) Floric'a si Inelusi imperatulu. 47) Floriti'a din codru. 48) Fratele si sor'a. 49) Frati, cei trei de cruce. 50) Frati, cei trei imperati. 51) Frunza-verde trandafir. 52) Gai-tanulu de auru. 53) Glasulu mortii. 54) Greuceanu de auru. 55) Hatmanulu Baltagu. 56) Hoge si imperatulu. 57) Hoti, cei 12. 58) Ilean'a cea sîrêta. 59) Imperati, doi. 60) Imperatu rosu si albu impe-ratu. 61) Imperatulu sierpiloru. 62) Insirate Margarite. 63) Istori'a fișului de imperatu si a celor trei ser-vitori ai lui: Lungila, Latila si Ochila. 64) Istori'a siêrpelui. 65) Istori'a siêrpelui cu Staro Novacu sau musc'a dela Severinu. 66) Limiru imperatulu. 67) Lin-gur'a de lemn. 68) Lipscanulu si argintariulu. 69) Lu-cêterulu de ziua si lucêterulu de nôpte. 70) Mam'a padurei. 71) Matichi sêu hotiulu sîretu. 72) Mararelu imperatu. 73) Mogarzea si fișu seu. 74) Mosiu La-custa. 75) Naramza. 76) N'aude! N'avede! 77) Nas-dravanu Vasilie si Ionu prostu. 78) Negutiatoriulu celu bogatu. 79) Noroculu in stele. 80) Omulu de pêtra. 81) Omulu dupa tîermulu celaltu. 82) Ôvrei, trei si unu nêmtiu. 83) Pacala. 84) Pacala si frate seu. 85) Pacala, intemparile lui. 86) Pacala si Tandala. 87) Iordache Sinu Pacala. 88) Pacala din Banatu. 89) Palatulu mortii. 90) Pantofii celor 12 domnitie. 91) Paserea maiêstra. 92) Pescii de auru. 93) Petrea fișu oiei. 94) Piticulu sêu cei trei tovarasi. 95) Porculu celu farmecat. 96) Porumbiti'a si cele doue surori vitrege. 97) Praslea celu voinicu si me-rele de auru. 98) Prinsôrea. 99) Ravasielulu spênului. 100) Rodii cele trei aurite. 101) Rosenberg si Hunin-berg. 102) Samodiva Sila. 103) Sant'a Vinere. 104) Sant'a Vineri (alta). 105) Simzean'a Ilean'a. 106) Sô-cr'a cu trei nurori. 107) Sôrtea. 108) Sor'a crivatiu-lui. 109) Spaim'a smeiloru. 110) Spata-lata si inima putreda. 111) Stanu Bolovanu. 112) Stanu Patîțulu. 113) Strigoiu. 114) Strigoiu si Mariti'a. 115) Su-fletulu. 116) Svatulu in betrani. 117) Talerusiu. 118) Tartahotu barba d'unu cotu. 119) Tatalu si trei fi ai lui. 120) Tiganulu cu cei 40 de curcani. 121) Ti-neretie fara betranetie si viêtia fara de môrte. 122) Tiugulea, fișu unchiasulni si alu matusiei. 123) Unu ochiu ride si altulu plange. 124) Unulu pate pentru toti. 125) Ursit'a sêu fin. Sf. Petru. 126) Vestitorii mortii. 127) Voiniculu infloritu. 128) Zdrincu, spaim'a smeiloru. 129) Zefrinu celu frumosu. 130) Zin'a zo-riloru. 131) Zin'a muntiloru. 132) Zinele.

(Va urmâ).

### Despre fabricatiunea chartiei.

Dêca facemu abstractiune de timpurile antice, in care pentru inpartasiri scrise se intrebuintâ table de metalu si lemn, apoi in istori'a fabricatiunei char-tiei distingemu cinci periode treptate si interesante ale desvoltarei ei. In Egiptu se intrebuintau foi

de arbori si cu preferintia foile palmilor\*) pentru facerea unui productu, care asia cumu era se potea numi chartia. Pucinu dupa aceea foile au fostu in-locuite cu bastulu. Germanii cei vechi scriau pe bastu (coj'a cea subtire de sub scôrta) de mestêcanu si un'a din posesiile loru cele mai vechi este numita din caus'a acêst'a, cantarea mestêcanului. Acestu pe-riodu primu se termina, pre candu érase in Egiptu incepura a folosi tuf'a de papyrus. Preotii egipteni 'si confectionau din cój'a interna caltiamintea loru; se mai confectionau si vestminte, funii, invelitori si pandia pentru luntri, éra din firele interne ale ramu-riloru acestui arbustu utile se prepara materia pen-tru chartia, care in comerciu primi numele de bi-blos, de unde se deriva si numirea de biblia, biblio-teca etc. Numai dupa inventarea acestui felu de chartia se potura infiintâ biblioteci cá cea dela Ale-csandri'a, pe cari Osmanii o detera focului, argumen-tandu cá: dêca ea contine altuceva decatu Al-Cora-nulu, nu are ratiune de a fi, éra dêca contine tota aceea cá si elu, atunci este de prisosu. Dela inven-tarea chartiei de papyrus rolulu ei devine atatu de inportantu, incatu candu Eumenes 'si atrase inami-citi'a regelui egiptianu Ptolomeu II., acesta cá se'si resbune opri esportulu chartiei la Pergamu. Inse in viêtia economica a popóraloru se intempla adesea, cá crise si mesuri prohibitive in locu se fia desa-vantagiöse, din contra au urmari folositoare. Asia se intempla si cu mesurile prohibitive ale lui Ptolomeu. La inceputu se simti fórte tare lips'a chartiei; inse ómenii devenira inventiosi apucandu-se de a prepará piei de animale, facündu-le moi, elastice si mai usioru de intrebuintiatu, carora li se dete numirea de per-gamentu. Priu acêsta, fabricatiunea chartiei ajunge pe a treia trêpta in desvoltarea ei. In curendu per-gamentulu ajunse a fi mai cautatu cá chartia de papyrus, si in fine acêsta fu delaturata. Intrebuintandu-se acuma in loculu penelului (stilus) de metalu péna de gasca se inlesni fórte multu si modulu de a scrie. Inca dela inceputu administratiunile stateloru se folosira de consumulu chartiei cá de unu espedientu bine-venitu de a'si crea unu venitu considerabile. Ro-manii erau constrinsi se platésca o vama atatu de enorma pentru chartia, incatu din caus'a acêsta pe tempulu lui Tiberiu prorupse o rescóla formală — unu semnu acesta, cá Romanii sciau se apretiuésca prea bine inportanti'a chartiei.

Ori-catu de mare aru fi fostu inse consumulu pergamentului, elu nu fu in stare se resiste concu-rintiei ce 'i se creâ prin inventiunea Arabiloru, a chartiei de bumbacu, pe care ei o adusera in Europ'a. Prin acêsta chartia se redicâ pe a patra trêpta a desvoltarei sale. Modulu fabricatiunei de chartia in-trodusu prin Arabi consta intru macinarea fireloru

\*) Acesti arbori se numescu si Palamu in Rom., lat. palma, in scriptura Finicu, in unele parti Curmalu.

de bumbacu pana se prefacéu într'unu feliu de aluatu, care apoi era tescuitu între scandurele cu dungii. În comerčiu acésta chartia era cunoscuta sub numirea de pergamentu grecescu séu chartia de cartonu. În secolulu alu XIII si anume pe la anulu 1270 la firele de bumbacu se mai adaosera si de inu si canepa, spre a dá chartiei consistentia mai mare. Acésta se facú mai intaiu în Germani'a si de aci înainte charti'a incetédia de a mai fi manufactura, pentru-cá deja si incepu a se infintia mori de chartia si mai tardiu fabrice de chartia cu machine. Din Germani'a se respandi fabricatiunea chartiei preste tóta lumea civilisata; în Angli'a au fostu introdusa mai intaiu la Dorftord în anulu 1588. Mór'a cea dintaiu de chartia se infintia în anulu 1390 la industriós'a cetate germana Nürnberg.

Nu este loculu, aci a examina nepomenitulu aventu pe care l'au luat fabricatiunea chartiei în secolulu presente, nici a ne pierde în detailurile si secretele tehnice ale fabricatiunei. Ori-cine cari au visitatu vre-o fabrica de chartia, au avutu ocaziune se admire progesele spiritului industriósu alu acestui secolu, vedindu acele machine admirabile si inventiuni ingeniose, care servescu la fabricarea chartiei. Nu mai pacinu nimicu va fi ramasu visitorulu vedindu, cu ce intieia curge pans'a de chartia pe machina continuata, care cu pucine momente înainte de aceea ne era decatu una licvidu tulbure, ce semana fórte multu cu o solutiune de aluatu.

Nu este nici decum asardatu, déca afirmamu, cá alu douilea rangu imediatu dupa inventiunea tipariului prin Berthold Schwarz, 'i se cuvine chartiei cá midiu locu alu progresului pre care l'au facutu civilisatiunea omenimei în secolele din urma. Si în specialu artea tipografica nu aru fi potutu ajunge nici odata la gradulu ei de desvoltare actuala, déca 'i aru fi lipsitu charti'a.

Unu sapientu germanu a disu, cá semnul celu mai caracteristicu alu civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de sapunu. Cu mai multu dreptu inse se póte stabili macesim'a, cá semnul celu mai caracteristicu alu culturei si civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de chartia.

Rolulu inportantu alu chartiei cá midiu locu de civilisatiune nu numai cá este necontestabile, ci elu au ajunsu a fi totu asia de nedispensabile pentru lumea civilisata, cá si sórele, ap'a, aerulu si nutrimentulu diurnu.

Despre introducerea fabricatiunei de chartia în patri'a nóstra Transilvani'a si în Ungari'a în secol. alu 16-lea s'a vorbitu într'unu altu cursu alu acestui organu alu asociatiunei.

I. G. Baritiu.

### Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata\*).

Marcuisulu de Peschiera, gloriosu deja prin victori'a pre care o castigase în contra Francesiloru, într'unu feliu de lupta în care nu voia se recunósca egali siesi, avea de cugetu se se faca recomandabile si prin alte servicii cu multu mai importante. Enorm'a sa avutia 'i permise se ridice pe propriile sale spese donespredece sute de gentilomi séu soldati veterani, a 'i investit cu armature aurite si pe cari 'i numea bravi din Neapole.

Voindu se'i aduca în positiune de a se distinge si în altu modu, éra nu numai prin bogatea armeloru, elu 'i conduse cu invoirea ducelui de Alba, în cetatiu'a Vigual, pe culmea unui munte inaltu, care dominá o parte a Montferratului. Acolo elu 'i incuragiá cá se se fortifice bine si se apere cu bravura acelu postu, pana candu elu se va duce se le aduca sucursu în casu candu ei voru fi atacati la ceea-ce se asteptá. Si în adeveru comandantulu armatei franceze maresialulu de Brissac, intielesu asia de bine necesitatea de a'i scóte din loculu acela, incatu de si nu era inca pe deplinu reinsanetosiatu, nu voii se incredintiedie pe niminea altulu cu misiunea acésta. Adunandu într'unu corpu de armata tóte acele trupe de care potea dispune, fará cá se slabésca prea tare lini'a de aperare a fruntarielor, le indreptá spre acelu munte, instalá baterii si despartindu în trei divisiuni corpulu de armata, le dete ordinu, cá la unu semnu datu ele trebue se ajunga pe cali diferite în acelasu momentu pe verfulu muntelui, si avendu a se teme ca Peschiera se nu scésca în momentele atacului si se'lu ia între doue focuri, puse cá se strice prin siantiuri singurulu dramu pe care potea strabate innamiculu si se'lu observeze prin mici detasiamente de trupe.

Pe candu maresialulu 'si facea dispositiunile si mai înainte de a fi datu semnalulu, elu aude strigate indoite, ce venea din partea unei divisiuni a armatei sale. Indreptandu'si privirile într'acolo, vede unu soldatu de o talia avantagiósá, care ésindu din liniá alérga spre inamicu, descarca pusc'a sa la distantiá euvenita, o arunca la pamentu si cu spad'a în mana se arunca asupra intaritureloru. Cameradii sei dupa ce l'au rechematu indesiertu prin strigatele loru, cuprinsi de aceeaasi ardóre, alérga si ei unii preste altii dupa elu, pentru-cá séu se'i ajute, séu se'lu scape. Maresialulu revoltatu de necasu, dara dissimulandu aceea ce incercá în fundulu animei sale, dete si celorlalte doue divisiuni semnalulu de atacu, care se facú în tóta regul'a, asia precumu nu se asteptase dupa inceputulu facutu. Bravii din Neapole se luptau cu desperare. Incungiurati din tóte partile, inabusiti prin numerulu inamiciloru, neputendu'si sparge unu dramu cu spad'a în mana, ei au fostu ucisi toti.

\* Vede I. I. Garnier „Histoire de France,” liv. XXVII.  
19\*

Abia se terminase lupt'a, si éta cà se vede venindu Peschiera cu douesprediece sute de calareti si trei mii de arcebusieri. Aflandu inse cà bravii sei perisera si cà Francesii ocupasera acelu munte, se retrase fara cà se fia mai incercatu a fortia barierele care se opunéu inaintarei sale.

Ne mai avendu a se teme de inamici, maresialulu nu engetá la altuceva, decatu se impartia recompense acelora care le au meritatu. Elu 'si stabili tribunalulu chiaru pe locul unde se intemplase actiunea. Acolo venira unulu dupa altulu douisprediece soldati cà se depuna la pitiórele lui trofeele pe care le luasera dela inamicu. Acestora le aterna de gátu unu lantiu de auru, cu o medalia din acelasu metalu, pe care era imprimatu chipulu sen. Dupa aceea laudà in publicu pe ofircii aceia, cari s'au distinsu mai multu si le promise cà 'i va recomanda regelui. In fine elu vorbi si despre acelu luptatoriu bravu, care probase o valóre mai multu decatu omenésca, precipitandu-se in midioloculu inamiciloru si pareo cà regreta, ca mórtea fara indoiéla l'au impiedecatu se se presente impreuna cu ceilalti, pentru-cà se primésca pretiulu cuvenitu pentru fapt'a sa. Unu ofircu, care se aflá in apropiere 'i respunde, cà acelu bravu nu este nici mortu si nici ranitu, si ca numai rusinea l'au impiedecatu se se presente. „Voiescu se'lu vediu, respunse Brissac, si'ti comitu se mi'lu aduci.“ Pe candu capitanulu implinea ordinulu primitu, maresialulu chiemà langa sine pe profosulu armatei. VEDIENDU pe culpabilu apropiindu se, elu 'i dise cu unu tonu severu: „Soldate, cumu te chiama si de unde esci?“ Junele soldatu respunse cu sfiala, cà era fiíulu naturalu alu domnului de Boisi si ca pórtá numele lui. „Fiíndu tréb'a asia eu nu voiu fi judecatoriulu teu, de óre-ce 'mi esci o ruda de aprópe din partea mamei mele; dara déca ai fi chiaru fiíulu meu, nu te asiu crutia in urm'a delictului pe care l'ai comisú. Nefericitule! ce esemplu ai datu intregéi armate! Profosule! se'lu pui in fiéra si se'lu padiesci cu strictetia: capulu teu 'mi va respunde pentru alu seu.

In urm'a acestui ordinu ce fu esecutatu fara intardiere, tristeti'a si supararea se aratara pe feçieles tuturoru: 'si intorcéu privirile si se departara cu precipitatie cà se nu fia martori la o privelisce atatu de revoltátore. Boisi ajunse subiectulu discussiuniloru loru si a nenumerate reflexiuni agitate si descuragiátore: „Lui singuru, dicéu ei, avemu de a multiemi victori'a reportata si prin urmare conservarea Montferratului si a fertileloru regiuni din care se nutresce armat'a. Fara elu, fara curagiulu seu fericitu, este mai multu cà siguru, cà Peschiera aru fi sositu inainte de a fi pututu intreprinde asaltulu. Aru fi fostu óre totu un'a, déca aru fi riscatu ataculu patru óre mál'tardiú si trupele s'aru fi portatu óre cu acelasu curagiú, sciíndu cà la spatele loru se afla o armata gata de a'i ataca? Déca entusiasmulu junetiei, o doriúntia nemarginata de a castiga gloria, l'au im-

pinsu se franga regulele unei discipline austere, acésta gresiéla involontara este ea óre neiertata? Nu o au espiatu elu óre in de ajunsu devotandu-se elu insusi pentru salutea patriei? si fortun'a scapandu'lu dela o mórte sigura, nu l'au absolvatu óre in modulu celu mai suficiente?“

Murmurarile se indreptau acuma in prim'a linia asupra maresialului: „Ce violencia au intrebuintiatu elu, pentru cà se se asigure de unu omu simplu si plinu de incredere! Déca se simtiá ofensatu, pentru ce nu o spunea? Déca elu nu cauta decatu numai unu pretestu, pentru cà se se dispensedie de a recompensa o fapta eclatanta, pentru-ce nu au remasu linistitu? Multiamitu cu omagieles spontanee, pe care le primea dela camaradii sei, Boisi nu cerea nici gratia, nici decoratiune. Se cuvine óre unui maresialulu de Francia se recurga la minciuna si la duplicitate, pentru-cà se puna man'a pe elu si se'lu piérdia? Aru mai potea óre recunósce cineva, in urm'a acestei fapte, pe unu generalu, care voesce a fi consideratu cà unu parinte alu soldatiloru sei si cà unu aparatoriu alu valórei in ori-ce parte s'ar' afla?....

Maresialulu, caruia aceste imputari nu 'i despla-cea pana la unu óre-care punctu, temendu-se cà ele se nu ajunga a fi periculóse, déca le va mai lasa se se framente multu tempu, adunà unu consiliu de resbelu, caruia 'i incredintiá judecat'a lui Boisi, pe care 'lu recunoscea de rudenia a sa, din care cauza si primise a'lu abandona severitatiei legiloru. Ofircii cei mai de frunte ai armatei, cari compunéu consiliulu, de si miscati de pietate si de un'a specie de admiratiune pentru culpabilu, totusi 'lu condemnara cu unanimitate de voturi, tienuti fiindu a se conforma literei ordonantieloru. Inse totu-odata ei rogara pe maresialulu, se ia in considerare natur'a delictului, etatea delincentului, portarea sa de mai inainte, profundulu interesu ce au sciutu se inspire intregéi armate, si de óre-ce n'au scapatu dela mórte, decatu numai ca printr'o minune, se nu se arate mai crudu decatu inamicii, cu unu cuventu se se multiamésca cu pedéps'a ce 'i-au fostu dictatu tienendu'lu cinci dile intr'o situatiune cu multu mai cruda cà mórtea insasi.

Generalulu fara cà se'si descopere intentiunea sa, ordonà cà se aduca pe arestantu in sal'a consiliului si 'i dise: „Nefericitule Boisi, cunosci tu enormitatea delictului teu, si fara cà se'ti faci ilusiuni asupra intemplarii care nu au depinsu de tine, recunósce, cà despretiúndu ordinele mele, cà turburandu operatiunile mele, tu ai espusu armat'a regelui, la pericolulu cà se primésca unu afrontu si ai datu camaradiloru tei unu esemplu ce nu potea remanea nepedepsitu. Si asia domni pe carii 'i vedi tu adunati aicea, te-au condemnatu cu unanimitate la mórte. Datori'a loru le au impusu acésta; inse ei simtu mila de juneti'a ta si s'au facutu aparatorii tei. Ti daruiescu viati'a; dara in acelasu momentu se sci, cà ea nu mai este a ta, ci a mea pentru totu-déun'a, si ti-o

lasu cá se te folosesci de ea, rezervandu'mi dreptulu de a 'ti-o cere, ori de cate ori o va reclama serviciulu regelui. Apropia-te si eliberatu de lantiurile, cari 'ti au fostu pedéps'a si espiatiunea delictului teu, vino se primesci din manile mele unu altu lantiu, care va fi pretiulu bravurei tale si semnulu devotamentului teu." Terminandu aceste cuvinte 'i atarna de gatu unu lantiu de auru indoitu de greu, precumu fusese acela cu care decorase pe ceialalti douispre-diece bravi, cari 'i adusesera stindardele luate dela inamici si 'i dise se mérga si se caute pe maestru grajduriloru sale, care 'i va elibera unu calu din Spani'a, o armatura completa si o imbracaminte egala cu a celorlalti gardisti ai sei, intre carii fu numeratu si elu.

I. G. Baritiu.

### Vasilie Aronu si operele sale.

(Urmare.)

Acumu Cupido mergea  
Darurile aducea  
Achates indreptatoriu  
Si de grigia portatoriu  
Dido nesciundu nemica  
Pe cale fara de frica  
Daca tinerulu sosesce  
Craies'a la elu privesce  
Eneasu cu ai sei soci  
Vinu, si la mésa siedu toti  
Slugitorii apa dau  
Si ce nu-i de lipsa iau  
Aducu pila, punu chindéo'a  
Salvete spalate 'n róua  
In lontru suntu slugitorie  
Cincidieci cu o grigia mare  
Cá tóte se intogméscá  
In cas'a imperatésca,  
Suntu atatea slujnici iaru  
Si o suta de slugi chiaru;  
Toti de o vrista, cari stau  
Si a mesii grigia au.  
Punu pahara; dau bucate  
Si alte ispravescu tóte  
Tyrienii denpreuna  
La acelu locu se aduna  
Cu o minune nespusa  
De darurile aduse  
De prunculu<sup>1)</sup> celu tinerelu  
Si intocmitu frumusielu  
De a lui vorba ciudata  
De 'nvelitóri'a gatata  
Din Acantu rosiiu vengiosu  
Cá sórele de frumosu  
Éra mai cu sama Dido  
Nimicu sciindu de Cupido  
Nu se póte saturá  
La densulu a se uitá  
Nice de veste nu prinde  
De dragoste se aprinde  
Prunculu daca se acatia.  
Intr'a tatane-seu braçia

<sup>1)</sup> De prunculu: adeca de Cupido, care se facuse in chipulu lui Ascanie.

Se jóca cu desfetare  
Apoi la craies'a sare,  
Craies'a ilu ia in braçia  
Ilu saruta cu dulcétia;  
Candu si candu la pieptu ilu stringe;  
De dragoste mai se stinge  
Serac'a! nu sci pe cine,  
In braçiale sale tiene?  
Éra prunculu tiindu minte  
A maicei sale cuvinte  
Tacù; Dido de Sicheu  
De fostulu barbatulu seu  
Se'si uite incetu pe linu  
Prin beutur'a de vinu  
Si asia se intocmesce  
Spre aceea se trudesce  
Cá se-i insufle iubire  
O dragoste de perire  
Si mintea cea desvetiata  
De a mai iubi odata  
Se omóra, s'o 'ntocméscá  
Cá éra se mai iubésca  
Daca odata incéta  
Dela bucat'a mancata  
Punu paharele pe mésa  
Si vinu din viti'a alésa  
Paharele se asiédia  
Si vinulu se coronéza  
Se face unu sunetu mare  
Unu sgomotu si o strigare  
Atunci craies'a se 'ntórna  
Si vinu de celu alesu tórna  
In paharulu auritu  
Cu petrii scumpe gatitu  
In care si Belu si toti  
Ai sei urmatori nepoti  
Insusi se obicinuea  
Vinu a turna, si a bea.  
Atuncea tacere fù  
Dido asia incepù:  
Jupiter atotuputernicu!  
(Fiinduca la celu nemernicu  
Precumu spunu tu poruncesci  
Si dreptate impartiesci.)  
Fà acést'a di se fia  
Tuturoru de veselia  
Noua si Troianiloru  
Cá ai nostri si ai loru  
Nepoti, copii viitori  
Se fia neuitatori  
Bachus astadi se ne fia  
Isvorulu de veselia  
Si cu Juno denpreuna  
Pricinuindu voia buna  
Si voi o Carthagineni  
Vediendu pe bunii Troieni  
Fiti cu mare bucuria  
La acésta veselia!  
Atuncea Dido se 'ntórna  
Si vinu peste mésa tórna  
Din celu inca neturnatu  
Cu buzele au gustatu  
Apoi lui Bithia dà  
Dicundu: frate! manca fà  
Manca, bea te veselesce  
Canta, jóca si traiesce  
Bithia paharulu ia  
Si odata totu ilu bea  
Intr'acestu chipu toti beura  
Cati chiamati la ospetiu fura

Jopas celu cu perulu mare  
 Intinse córdele tare  
 Si spre musica s'au datu  
 Cumu Atlas l'au invetiatu  
 Canta a lunii gresiéle  
 Cu unu glasu fórte de giéle  
 Si a sórelui scadere  
 Ce e, de óre candu piere?  
 De unde omulu se nasce  
 Si dobitoculu ce pasce  
 De unde plói'a resare  
 Si a ceriului tunare  
 Si alte nenumerate  
 Si de a se scrie tóte  
 Carthagenenii indata  
 Cu o vorba minunata  
 Si cu o mare strigare  
 Plesnescu in palmi fórte tare  
 Dupa densii denpreuna  
 Troianii facu voia buna  
 Éra Dido necajita  
 De ganduri multe casnita  
 Incetú Amórulu venindu  
 Cu Eneas povestindu  
 Tóta nóptea petrecea  
 (O amaru! o vaiu de ea)  
 Multe de Priamu cercandu  
 Si de Hectoru întrebandu  
 Acumu, cumu fu imbracatu  
 Cu ce arme intrarmatu  
 Alu Aurorii fetioru  
 Care veni cá unu noru  
 La Troi'a cea pustiita  
 Mai adese ori graita?  
 Acumu, ce feliu de cai are  
 Diomedes aeelu mare?  
 Acumu, ce feliu de omu este  
 Achilles<sup>1)</sup> eu mare veste?  
 Deci o prétine iubite  
 La mine aici primite  
 Prinde, dice, si graiesce  
 Pe incetu ne povestescé  
 Viclesugulu greciloru  
 Caderea Troianiloru  
 Spune ne din inceputu  
 Precumu tie ti sciutu  
 Si cumu tu ai ratecitu  
 Apoi de candu ai pornitu  
 Ca siépte ani tocma suntu  
 De candu tu si pre pamenta  
 Si pe mare ratecesci  
 Cu cei ce calatoresci.  
 (Aci se finesce cartea I.)

Liber II.

O Hectoru! o Hectoru lina  
 A Troiei nóstre lumina!  
 O nadeajde Troenésca!  
 O gróza mare grecésca!  
 In ce locu te-ai zabovitu?  
 Si de unde ai venitu?  
 De unde vii dragu pristine!?  
 Cumu vomu suferi pe tine  
 A te vedea ponegritu  
 Cu obrazulu totu smolitu  
 Care multe al' rabdatu  
 Si tiér'a ai aparatu

<sup>1)</sup> Achilles povatuiutoriu lu vestitu alu Greciloru.

Dio'a nóptea ostenindu  
 Si cá unu vitézu trudindu  
 Cumu acuma te-ai mutatu?  
 Cumu faci'a ti s'au schimbatu?  
 Elu la a mele cuvinte  
 Ne luandu ceva aminte  
 O Eneas, dice iute  
 Din orasiu afara dute  
 Cetatea este aprinsa  
 Si de protivnici invinsa.  
 Pana acuma amu facutu  
 Tóte cate amu potutu  
 Si tiér'a amu aparatu  
 Acumu tóte s'au ciontatu!  
 Troi'a iti da tie tóte  
 Cate ati dá inca póte  
 Iati socii si pribegesce,  
 Si cetate le gasesce  
 Asia Eneas<sup>1)</sup> grai  
 Si mai multu nu se ivi.  
 Éra in trist'a cetate  
 Gemu in tóte laturi tóte  
 Bateru cas'a parintésca  
 Pentru liniscea obstésca  
 Cu arbori incungiurata  
 De alte casi departata  
 De a armeloru sunare  
 Si de strigarea cea mare  
 Din somnulu greu me desteptu  
 Saiu din patu in susu dreptu  
 Me suiu pe casa indata  
 Si cu minte desteptata  
 Ascultu ce póte se fia  
 De sunetulu cu tarie?  
 Precumu candu holdele prindu  
 Si cu flacara s'aprindu  
 Precumu la munte ploandu  
 Si riu mare pogorindu  
 Se aude de departe  
 Unu sunetu minunatu fórte  
 Asia eu incremeniiu  
 Catu grózniculu focu priviiu  
 Vediendu ca-su adeverate  
 Cele in somnu aratate  
 Cunoscuiu mai apriatu  
 Cumu Grecii ne-au insielatu  
 Prin viclénulu seu Sinon;  
 Cas'a lui Ucalegon  
 Si a lui Deifobu cade  
 De flacar'a ce o róde  
 Se face mare strigare  
 Dobeles resuna tare  
 Eu cá unu omu detunatu  
 De arme m'am apucatu  
 Saiu giosu, rapede me ducu  
 Alte socii mai aducu  
 Cu cei adunati pornescu  
 Catra cetate silescu  
 Turburarea si mani'a  
 Acitia inca tari'a  
 Atunci aminte imi vine,  
 Cumu-ca este fórte bine  
 In batae a muri  
 Éta si Panteu sosi  
 Alui Apollo preotu  
 Ostenitu asudatu totu  
 Dela protivnici scapandu  
 Din bisericu luandu

<sup>1)</sup> In manuscriptu e Eneas, inse trebus pusu Hectoru.

Cele sfinte lui lasate  
Grigii lui incredintiate.  
Si nepotulu tinerelu  
Spaimentatu cá vaiu de elu  
Cade giosu la usi'a mea  
Ingrozitu mai mai murea.  
Eu ilu intrebú o Panteu!  
O Panteu iubitulú meu  
Spune-mi totu lucrulu cumu este?  
Vediú cumu-ca e trista veste  
Ér' Panteu: amaru! amaru!  
Amaru, flacara si jaru!  
Amaru, truda si nevoi  
Ii trecutu frate de noi  
Troia piere: Troia prinsá;  
Troia de vrasimasí invinsa.  
Marimea nóstra peri  
Greciloru se darú.  
A Greciloru e cetatea  
Acumu peri dreptatea.  
Calulu inaltu minunatu  
In cetate asiediatu  
Fetá nu mandí, cí ostasi  
De ai Greciloru pismasi  
Sinon pune focu: aprinde,  
Totu ce-i sta nainte prinde.  
Ostasií cei dela porti  
Au cadíutu, si zacu toti mortí  
Vrasimasí multime mare  
Ne avendu impedecare  
Intra pe porti, manca beau  
Tóte cate afla iau.  
Atunci eu fug'a apucu  
Si intr'acolo me ducu,  
Unde s'aude mai mare  
Si mai gróznica strigare  
Vediú ca Rifeu si Ifitu  
Fiesce-care gatitu  
Alérge pe langa mine  
Si alti voitori de bine  
Si Hipanis si Dimas  
Se aduna intr'acelu ceasu  
Si Horebu tineru fecioru  
Care infocatu de doru  
De a Casandrii iubire  
Cu o nespusa gatire  
Cá se póta face sporú  
Venise intr'ajutoriu  
Lui Priamu, socrului seu  
O bunule Dumnedieu!  
Daca-i vediui adunati  
Si spre batae gatati,  
Asia incepuiu cu ei  
A grai: o fratii mei!  
De vreti se veniti cu mine:  
Cumu e lucrulu voi sciti bine?  
Veniti se ne apucamu  
Spre batae se ne damu  
Toti acumu ne-au parasitu  
Dumnedieii au fugitu  
Altarele si-au lasatu  
Intr'acestu lacramosu statu.  
De vremu ceva se slugimn  
Veniti bateru se perimu!  
Celorú ce suntu prinsí odata  
Alta cale nu-i lasata  
Fara numai cá se móra.  
Asia tinerii cu para  
Ca nisce lupi rapitori  
Spre chrana straduitori

Cu mine pornescu indata  
Prin focu, sabie, sagéta  
Se baga cu sirguintia.  
Tineri cu buna credintia  
In tóte parti prin cetate  
Cine se graiesca póte?  
Cele ce s'au intemplatú  
In acelu hartiu minunatu?  
Pere cetatea vestita  
Intru multi ani neclatita  
Bateru incatrau priveai,  
Totu trupuri mórte vedeai.  
Curge sange troienescu;  
Curge si de celu grecescu  
Cetatea tóta resuna  
Striga Grecii denpreuna;  
Androgeos Grecu fiindu,  
Ostasi langa elu viindu  
Socotindu ca si noi toti  
Amu fi dintre ai lui soci  
Incepe a ne 'ndemná  
Graindu catra noi asia:  
Grabiti acumu ai mei frati,  
Acuma ve aratati.  
Altii batu se straduescu  
Cetatea o prepadescu  
Voi numai acumu veniti!  
Si stati ca nesce lemni  
Asia acelu grecu grai  
Si minteanú se socoti  
Indata prinse de veste  
Cumu adeca lucrulu este  
Minteni inapoi grabesce  
De frica mai amortiesce:  
Precumu cela ce umblandu  
Si nice sama bagandu  
De vr'unu siearpe se atinge  
Siearpele iute se stringe  
Si dupa densulu pornesce  
Omulu fugendu se feresce.  
Asia Androgeos stá  
Si de frica scaperá,  
Si se tragea inapoi  
Vediendu-ne standu pe noi,  
Noi dupa elu ne luamu  
Din dreptu ilu alungamu,  
Si imprastiemu pe toti  
Ai lui Androgeos soci,  
Locurile nesciendu  
Si 'ntricati tare fiindu.  
Fuseramu cu fericire  
Intru cea dintaiú ostire  
Atuncea Horebu voiuous  
Se intórce inimosu  
O! soci, dice se pornimu,  
Noroculu se-lu ispitimu  
Armele se ne mutamu  
Si Greci se ne aratamu.  
Suntu pe cale cati si cati  
Greci cari zacu omoriti,  
Armele loru se luamu  
Aspru se ne apucamu.  
Asia dicundu se si duce  
Si unu coifu frumosu aduce  
Alu marelui Androgeu  
Si-lu pune in capulu seu,  
La sioldulu celu troienescu  
Leaga unu palosiu grecescu  
Acést'a si Rifeu face  
Asia si lui Dimas place.

Si asia facura toti  
 Ceialalti infocati soci.  
 Ne ducem imprastiati  
 Printre greci amestecati  
 In multe parti ne osdimu  
 Fôrte multi greci prepadimu  
 Altii cuprinsi de grea para  
 Cătra corabii se cara.  
 Altji spaimati de greu valu,  
 Era se ascundu in calu,  
 Unde nu e ajutoriu.  
 Dela Domnulu nu-i nici sporiu!  
 (Va urmă).

## R A D U.\*)

Poema de Ronetti Roman.\*\*)

### I.

In lumea noastră poetica s'a petrecutu unu faptu curiosu: epoc'a luptei a fostu fertila, ceea a secerișului a fostu stérpa, cá si in lumea politica. Dela 1830 la 1856, literatur'a noastră a fostu avuta in ómeni, in sentimente, in idei. Generatiunea care a urmatu marea misicere dela 1821, a continuatu acésta misicere intr'unu modu demnu, si in mare parte a realizatu frumosulu in arta, binele in politica. De atunci, adeca sub domni'a Ini Cuz'a si a lui Voda Carolu, de pe la 1856 si dela Unire, pana in 1877, pana la Griviti'a, nimicu in arta, nimicu in politica. Ne-amu pierdutu timpul chiar' pe terenulu sciencificu. Cari suntu causele acestei sterilitati? Me voi multiami de a le indica, grabindu-me de a saluta faptele cari imi paru o aurora in nóptea in care traimu, si o promisiune de o abundenta recolta pentru viitoriu.

Fusesemu unu secolu streviti de aristocratia, dela Mihaiu incóce, si apoi unu secolu de greci, dela Brancóvenu pana la Tudoru. Geniulu romanescu nu mai esista decatu in baladele populare. Numele chiar' de romanu era o injurie, o ocară. Cati va romani din Transilvani'a se desteptara la aspectulu Romei: generatiunea lui Sincaiu, lui Petru Maioru, dete nascere lui Lazaru, care precede pe Tudoru si dela care procede acesta. Dela acesta incepe renascerea si sperantiele romanilor. In generatiunea care ne-a datu pe Alesandrescu, pe Balcescu, pe Bolintineanu, pe Negrutu, ca se ne tinemu pe domeniulu artelor, traia dorulu de tíera, cultulu frumosului, setea de dreptate, abnegatiunea pentru poporu. Era prin urmare gustu si gandire. Era timpul candu

\*) In fine critic'a incepe se'si sparga cale si la noi. O reproducemu pe acésta dupa „Romani'a libera“ Nr. 242, 247, 249 si 250 mai alesu din cauza, cá dupa cumu suntemu informati, fôrte puçini lectori de ai nostrii suntu si lectori ai diarielor din Bucuresci si vice-versa, si cá e datori'a noastră a intretiené comunicatiune cátu mai regulata cu barbatii de litere si sciintie din Romani'a, spre a ne inavuti limb'a si a forma gustulu.

Red.

\*\*\*) Librari'a Szöllösi.

unulu din Golesci a disu aceea vorba frumósa: „Piéra privilegiurile nóstre, piéra starea nóstra, piéra chiar' numele nostru, numai poporulu romanu se fia liberu si mare.“ O parte din aristocratia gasea in ànim'a sa, formata de o mama romanca, puterea de a continua nobilulu esemplu datu de unii din stramosi cari, tíer'a legala in secolulu trecut, au isbutitu a ne scapa drepturile ne-atinse, tienendu pieptu si sultanului si tiarului, si aducundu adesea capulu seu dreptu sanctiune a drepturiloru Romaniei. Devotamentulu lor au stersu suferintiele ce in secolulu alu XVII-lea aristocratia impusese tieranimei, si a nimicitu réu'a vointia a acelei parti din aristocratia, care a datu man'a cu strainulu.

Dar' dupa unire, lucrulu se schimbà. Nu avému cultur'a literara, artistica, sciencifica. Spiritulu, si acést'a este o binefacere, era pentru egalitate, dar', ca in multe lucruri, amu remasu si in asta la calea diumatate. In locu de a canta, cá Serbi'a, tari'a noastră in tieranu, care àdi ne-a ilustratu la Griviti'a, si ne-a scapatu póte de mai reu prin respectulu Europei ce ne-a atrasu, in locu de a basa democrati'a pe sufragiulu universalu, constitutiunea din 1866, esita diu revolutiunea dela 11 Februaru, veni se consacre in modu nefastu o opera inceputa chiar' prin progresulu timpului.

Aristocratia nu mai era. Dar' educatiune nu esista, nici natioala, nici particulara, nici in poporu, nici in burghesime, nici chiar' in parte in aristocratia. Nu avemu nici chiar' respectulu catra copii. Degia inainte de 1866, de ce se compunea marea majoritate a societatei? De advocati, medici, comercianti inavutiti. Este o mare bine-facere gratuita instructiunei. Resultatulu inse pentru gustu a fostu funestu. Pana in anulu trecut unu copilu putea se intre dupa trei, patru clase, in fabric'a de bacalaureatu, se iésa dupa unu anu cu diploma, apoi se mérga in Parisu se'si faca dreptulu. Acolo traia intre concetatiunii sei, la cafea Clunes séu cafea Voltaire, cu grizete, si mergea la Bullier séu la prostiile dela Palais Royal. Parisulu adaoga la lips'a de educatiune naturala, coruptiunea rea. Ce bine póte face unu astu-teliu de omu? Cá parintii sei, elu nu se putea gandi decatu la stare, si cumu nu avea nici demnitate, nici gustu, cumu nu era capabilu se atínte ochiulu nici asupra frumosului nici asupra adeverului, resulta de aici cá banulu era singur'a sa lege, si avea o arma teribila, sciintia dreptului care'i permitea se aspire la tóte, si se faca reu indoitu. Constitutiunea din 1866 a datu puterea advocatiloru. Poporulu fiindu impartitu in patru clase, averea este desemnata de lege cá tíent'a la care trebue se ajunga ori-care: feresce-te de a cadea sub legea penala, éta totu. De altumentrelea esci autorisatu se faci ori-ce crima nepedepsita de lege. In alte tieri, dispretiulu lumei te-ar' pedepsi. Noi, nu numai cá suntemu prea indulgenti pentru a nu fi indiferenti, dar' ceva mai multu, te vomu recompensa: ai avere ai putere. Deci se ridemu de-



morală, de himere, de frumosu, de virtute, de acei nebuni cari urmarescu adeverulu si sciinti'a, frumosulu si artele. Inainte! Inainte! Femei'a se se vendia. Omulu politicu se se vendia. Nu avemu nimicu sacru decatu banulu.

Resultatulu: poetii moru de fόμε, inaltiandu o melancolica privire spre acelu ceriu, unde nu mai e nimicu. Invetiatii rosiescu de tiér'a loru, candu vedu unele somitati ale nôstre ofioiale, considerate ca invetiati candu suntu numai nulitati.

Cutare n'a facutu decatu a traduce o carte didactica, anuntianđ'o, si a se da de autorulu ei. Este profesor de universitate. Cutare este unu geniu de istorie: a muncitu spre a lumina atatea puncte obscure: e stimatu de Europ'a intréga, si abia este toleratu de catu-va timpu in universitate. Adi avemu in contra tuturoru ómeniloru onesti si inteligenti, permanent'a conspiratiune a gesieftariloru si a prostiloru.

Se ne mai miramu óre de ce literatur'a nôstra este atatu de stérpa de doue-dieci de ani incóce? Intr'o di amu aplicatu metod'a critica a lui Sainte-Beuve poetului nostru Alexandrescu, si amu avutu aprobarea d-lui Hajden. Ceva mai magulitoru este, că multi din literatorii nostri mi-au multiamitu, fiindu-că amu arátatu in Alexandrescu nu pe satiriculu ci pe lyriculu, fiindu că cei chiar' cari ilu cetisera, l'au cunoscutu mai bine. Cunoscu tóte defectele acelei prime incercari si tocmai pentru acést'a nu m'amu sfitu de a scrie liniile de mai susu. Amicii mei imi disera se facu si asupra altora asemenea critici, dar' marturisescu că imi place mai multu a vorbi de binele, decatu de reulu ce esista intr'unu autoru. Si pentru acést'a singuru Bolintineanu m'ar' fi atrasu, déca d. Sionu nu s'ar' fi ocupatu de dinsulu.

Ce teliu? nu esista alti poeti? Cá respunsu la acésta intrebare, trebue se aratu a dou'a causa a sterilitat'iei poetiloru nostri, si acésta causa o gasescu in influinti'a imensa de care s'a bucuratu Alexandri. Facu o presupunere: daca in locu se taca Alexandrescu, ar' fi tacutu Alexandri, daca Alexandrescu ar' fi crescuta generatiunea nôstra cu opere cá anulu 1840, cá rogatiunea, óre tari'a nu s'ar' fi continuatu in poetii nostri, óre poesi'a n'ar' fi fostu póte in stare se faca o reactiune in contra acestui materialismu alu vietiei care ne coplesiesce, care ne nabusiesce? Daca din contra Bolintineanu ar' fi supravetiuitu celoru-laltoru, elu care este prin escelintia poetulu patrioticu, fiindu-că in subiectele de asemenea natura, mus'a sa a vorbitu unu limbagiu barbatescu. demnu de acésta mare ideia de patria, daca ne-ar' fi crescutu cu opere cá mam'a lui Stefanu, cá Ferentaru, cá Mircea la bataia, cá Mihaiu scapandu stindardulu, cá ultim'a nópte a lui Mihaiu, óre poesi'a n'ar' intruini o forma totu atatu de buna cu o taria mai mare de cugetari?

Sunt departe de a nega sistematicu talentulu lui Alexandri, si i-amu adusu alta-data laudele cuvenite. Dar' amu voitu se'mi dau sém'a de acestu talentu

si amu ajunsu la o conclusiune care ar' pareá strania, paradoxala la multi si care cu tóte acestea este impartasita si de altii, si acésta conclusiune este că, in comparatiune cu Alexandrescu si Bolintineanu, Alexandri nu este poetu, in marea acceptiune a cuventului, cu tóte că nu e inferioru prin unele din calitatile sale. Alexandri avutu, teneru, nu potea, fiindu inteligente, se nu fia din partidulu tineriloru, se nu fia, cumu dicea pe atunci, Bonjourist. Elu avea gustulu lucruriloru inteligente, si fiindu atrasu spre poesi'a populara, de care era se ne dea o pretiósá culegere, se puse in doine se imite acestu stilu, si si o facu cu talentu. Bab'a Cloanti'a, Adreiu popa, Groza suntu mici capo d'opere. Imitatiunea stilului popularu nu cere aceea taria, aceea virilitate in gandiri, in expresiuni ca poesi'a lirica. Bucatile publicate sub titlulu generalu de lacramióre, si de suveniru facu transitiunea: Alexandri se arunca in poesi'a lirica si va ajunge la tóta desvoltarea talentului seu in margaritele, si in poesiile publicate apoi in „Convorbiri literare,” opere minunate prin stilu, cu care este interdisu ori-cui de a rivalisa, se analisamu acestu talentu, care a avutu atata inriurire asupra literatur'ei nôstre.

## II.

Alexandri care a plecatu dela imitatiunea poesieloru populare, a ajunsu a fi celu mai minunatu ciseleur. Avuti'a rimei, o inimitabila armonia, nu suntu de catu o parte a calitatiloru sale. Este admirabilu in tablouri: ce póte óre luptá in poesi'a romana cu Legend'a Rindunicei? Dar a face tablouri, nu este unu nec plus ultra a artei.

Artistiloru preferamu pe unu poetu, fia necorectu, care priotr'unu versu pornitu din ánima, imi misica inim'a, care me silesce a face ceva mai multu decatu a'lu aplauda, care me silesce a'lu iubi. In marea opera a lui Alexandri gasimu prea raru asemenea versuri. Daca comparamu (cáci aci este cestiunea) pe Alecsandri cu Alesandrescu, vedemu că i lipsesce tari'a cugetarei, acelu spiritulu filosoficu, tara care nu este adeverata poesia. Déca ilu comparamu cu Bolintineanu, vedemu că i lipsesce aceea taria, candu vrea se cante patri'a si glori'a strabuna.

Esceptamu faimosulu Vie din sentinel'a romana, care este unu laconismu sublimu si demnu de secolurile de suferintia ale Romaniei. Calitatea si totuodata defectulu lui Alexandri este gingas'a. Escelenti'a in stilulu popularu, admirabila in unele bucati mai inalte, gingasia ajunge a fi unu defectu, candu impinge pe poetulu a concepe in modu palidu marile subiecte. Alexandri nu scie a fi simplu, tocmai fiindu că este unu mare ciseleur, ér'nu unu ganditoriu. De alta parte nu me potu impedeá de a crede, că considera óresi-cumu subiectulu ce tractéza cá o lucrare impusa. Chiaru candu poesi'a este de totu personala, ea pare tractata cá unu lieu comun, nu pare isbucnita din ánima. Pentru ce óre

in Steluti'a poetulu inlocuesce imagin'a prin vorbe. Lamartine ne arata undele, ce se răsfrangeau pe pitioarele adorate ale amantei sale. Nu gasescu in Steluti'a de câtu o imagina: cá stele trecátore.

„Ce las' unu intunerecu aduncu in urm'a loru.“

Pentru ce un'a si numai un'a? Si chiaru acea confusiune intre unu sufletu si o stea nu ne arata óre cá gingasi'a este defectulu lui Alexandri? O iertamu aci, dar nu o iertamu in subiectele patriotice. Alecsandri, cumu dicea unu amicu alu meu, lui Mihaiu vitézulu i-ar pune in mana in locu de spada o flóre. Unu romanu canta resboiulu independintiei italiene, canta glori'a francesiloru si italianiloru. Ce subiectu avutu! Cetiti poesi'a lui Alexandri si vedeti de nu amintesce prin gingasi'a sa poesi'a cunoscuta a reginei Ortens'a:

Honneur à la plus belle,  
Et gloire au plus vaillant.

Intr'adeveru e ceva minunatu, cá poetulu se nu fi gasitu altu ceva se ne spune, decâtu cá unu teneru iubea pe o tenera. Ce ne pasa individulu aci? Vremu se vedemu lupt'a, energi'a surorii nóstre Itali'a.

Candu inse poesi'a se marginesce la unu tablou, este admirabilu Alexandri. Pahod na Sybir este admirabila, fiindu cá nu potea se caracterizeze mai bine despotismulu rusu. decâtu nefacéndu frase, decâtu multumindu se a ne arata sirulu condamnatiloru si a ne spune cá au inghetiatu. Nu vomu da aceiasi lauda poesiei Nicu Balcescu murindu.

Aci gingasi'a se arata prea multa. Balcescu e o figura prea mare pentru aceste strofe, si asteptamu mai multu dela Alexandri. In fine acestu obicei de a fi gingasiu in locu de a fi simplu, 'i strica une-ori, rare-ori e adevratu, dar 'i strica une-ori gustulu, cá in acelu inceputu alu Banului Maracine, care a fostu denuntiatu de mine insu-mi alta data marelui nostru poetu, cá aceea ultima poesie in care compara tunurile Grivitei la niste ... godacei. Am disu adevverulu. N'asiu vrea cá se fia suparatu pe mine dn. Alexandri. Versurile sale le citescu si le recitescu adesea, si pentru aceasta, de si asi fi potutu, dar n'am vrutu, se dicu de multu cele ce am scrisu adi. Este inse sositu momentulu unei reactiuni, si eu, criticu, vedendu reulu la culme, m'asi crede culpabilu catra tier'a mea, déca n'asi veni se protestu si se dicu amiciloru mei: Paditi-ve, Alexandri e unu minunatu farmecatoriu, dar urmandu'lu mergeti la peire. Si aci este punctulu. Nimeni nu póte fi Alexandri decatu insusi Alexandri, si cei cari ilu imita, nu potu imitá decatu defectele lui. Chiaru calitatile lui Alecsandri devinu defecte la unu altulu.

Nu este destulu pentru a egalá glori'a lui Alexandri, de a'i luá deminutivele; nu este destulu de a cautá chiaru escelinti'a rimei.

Aru trebú se aiba unu poetu, pentru a fi unu Alexandri si acea armonia cu care nimeni n'a potutu rivalisá, si acea sciintia a reguleloru celoru mai

intime ale artei, si acea profunda cunoscintia a limbei, si acelu accentu romanescu, care face cá o poesia a lui Alexandri s'aru recunósce fàra a fi semnata, si in fine acelu farmecu, care este chiaru natur'a sa de omu si de poetu.

Nu, cá nu esista adi in Romania talente. Suntu multi si multe, cari numera fia-care mai multe poesii perfecte. Se mai citamu óre numiri? Unii au scrisu la inceputulu acestoru douadieci de ani, altii au aparutu de curendu. Toti au, care mai multe care mai puçine, opere de laudatu. A me pronuntia asupr'a fiacarui, aru fi utilu, déca asi face istori'a literaturiei, aci nu e necesariu. Me multumescu de a constata, cá ori câte poesii bune séu bunicele se fi facutu fiacare, nici unulu nu s'a impusu cumu s'a impusu Alexandrescu, Bolintineanu, Alexandri. Intr'adeveru, ori câtu de frumóse bucati se fi facutu unii séu altii, unu defectu generale e de constatatulu in literatur'a actuala: se facu frumóse tablouri; esista imaginatiuni fragede; tinere si gingasie. Avemu tîpete minunate de desperare. Se exprima, chiaru in modu concisu, frumóse simtiemente. Dar o bucata, cateva versuri bune, unele strofe minunate, nu suntu destulu pentru a sacrá pe cineva mare poetu; vedu multa imaginatia, vedu mare talentu de imitatiune, nu vedu nici intr'o parte tari'a cugetarii. Poetii cei mai infimi, cei, cá se dicu asia, nepersonali, facu se consté poesi'a loru anteu in diminutive, apoi in rime. Nu este destulu. La noi tocmái fiindu cá nimicu nu e mai facilu, decatu de a rimá, nimicu nu e mai greu decat a fi poetu. Cei cari au intielesu, cá poesi'a are de principalu isvoru ánim'a poetului, se multumescu de a inchide in doue trei strofe unu simtiementu justu. Cele mai bune poesii la noi suntu cele mai scurte. Poetii nostri se ostenescu iute, si candu lungescu oper'a, ostenescu pe lectori. Nu cá nu potá fi lucruri minunate in cate-va versuri, dar punu intrebarea, pentru ce nu potu poetii nostri se alerge intr'o cariera mai intinsa? Respunsulu este lesne. Ei simtu, dar in generalu nu sciú a cugetá.

Déca lungescu oper'a, ajungu a se repetá, cá-ci le lipsesce adancimea cugetarii, din care se nasce varietatea gandariloru, le lipsesce spiritulu filosoficu, care dá unui opu totu-odata unitatea si varietatea sa. De catu-va timpu inse circumstantiele in cari traimu s'au schimbatu. Dela 1866 nu fusese decâtu lupte sterpe, sterile, de politica nefecunda, fiindu-cá era personala. Atmosfer'a era deleture, si musele fugise, fiindu cá le era frica se nu nebusiésca. Abia din timpu in timpu se aratá in tacerea noptii vr'unu adolescentu, spre a'i aliná dorerea, spre a'i re-imbarbatá credinti'a sdruncinata in patria si viitoriu. Dar vení anulu 1877 si tieranulu romanu afirma Romani'a pe campulu de batae. Acumu poetii se simtira de-odata desteptati, sguduiti, isbiti cá de o electricitate. Romani'a se afirmá in lupta, pe candu Haretu o afirmá pe campulu de batae alu sciintiei, indoita onóre dupa atat'a indiosire si umilire. Se

asteptá ceva nou si dela literatori, dar lucru curios: vechile deprinderi au continuatu a se impune celoru ce se invecisera intr'ensele. Resboiulu si triumfulu n'au produsu nici o opera perfecta, nici o opera asupr'a carei discusiunea se nu mai fia permisa. Trebuia unu curentu nou in literatura, trebuia se apara ceva, care se rupa cu traditiunile, si asteptamu toti se vedemu de unde vine ventulu, care se ne readuca caldur'a vietiei. Celu puçinu acesta era simtimentulu meu; me intrebamu de unde va veni regenerarea literaturii, si cine ne va scapá de gingasia si servil'a imitatiune, deca nu ne reinsufetise nici Griviti'a, nici caderea lui Osman-pasi'a. Adi incepu a sperá, cá-ci am credinti'a, cá autorulu poemei Radu, dn. Ronetti Romanu, este destinat u a deveni marele nostru magistru pe viitoriu. Dn. Romanu abia a publicatu doue, trei bucati scurte inainte de Radu. Ne aducemu aminte, cá un'a erá intitulata „Rusi'a.“ Poetulu facea, in faci'a Romaniei, se se inaltie spiritulu Poloniei, care'i dicea:

Se nu te 'ncredi in sora'mi, de sangele'mi patata.  
Feresce-te de ghiara'i candu unu surisu ti-arata,  
Candu adeveru vorbesce, se fii convinsu cá minte,  
Si candu de mila'ti spune, de mine aduti aminte!

Acésta poesia erá buna: Radu, ori-ce defecte vomu avea a notá, n'are sémanu in literatur'a nostra. Dar inainte de a vorbi de calitatile séu defectele poemei, inainte de a justificá acésta mare vorba, se damu chiaru planulu poemei.

Poem'a incepe printr'o inchinare. Poetulu este singuru in lume, si se intréba cui se inchine poem'a ce a facutu. In ce urmedia, multi voru crede, cá este o imitatiune dupa Musset, care in dedicati'a piesei „La coupe et les lèvres“ isi pune aceleasi cestiuni cá si dn. Romanu. Datorescu inse poetulu romanu se declaru, cá si eu am crediutu acést'a si am spus'o, si cá cu mirare m'am asigurat u, cá erá aci numai o identitate de gandiri, nu o imitatiune; poetulu n'a cetitu pe Musset, decátu dupa acésta conversatiune cu mine. Poetulu nu póte se dedice poem'a sa iubitei sale, fiindu cá nu vrea se cada in defectulu comuuu, de a cantá unu amoru ce nu esista, fiindu-cá poem'a sa nu e o flóre ci o furtuna, nici prieteniloru sei, cá ci traimu intr'unu secolu, in care nu mai suntu prieteni, nici tieroi, fiindu-cá acei ce atata predica amorulu lor u pentru tíera, nu suntu adesea decátu cersietori de functiuni. Va dedicá dar poem'a sa acelor'a

Ce dupa idealuri zadarnicu au umblatu,  
Ce au mersu pe marea vietiei cu pandie sburatóre  
Si cu catarte rupte in portu au reintratu,

va dedicá poem'a sa nenorocitoru din asta lume, pentru care nu mai este nici o sperantia, decatu in mormentu.

Si acésta dedicatie, catu se unesce de bine cu insasi poema. Ce este Radu in adeveru? Unu omu care a suptu nenorocirea cu insusi laptele.

(Va urma)

## Episode din resbelulu orientalu.

(„Óspele rusu si spionagiulu infamu“ dela Gar'a Slatinei (distr. Oltu) din Romani'a.)

In lun'a lui Aprile 1877 declarundu-se resbelulu ruso-turcu, armata rusésca trecuse dejá Prutul u, concentrandu-se in mai multe corpuri, parte la Braila, ér restulu in préjma Ploiestiuului (distr. Prahova), unde au campatu mai multe dile. La 4. Maiu primulu rusu care a sosit u la Gar'a Slatinei erá unu capitanu de intendentia insocitu de duoi gendarmii pedestri din corpulu alu IX-lea de armata a generalulu Krüdner; elu venise cu scopu de a pregati cele necesarie pentru aprovizionarea armatei (cuptóre, bucatarii, fênu, ordiu etc.), precumu si unu campu spatiosu pentru tabara si alte necesitati.

La sosirea acestui oficiariu rusu, care a surprinsu nu numai personalulu garei, ci totu publiculu orasianu, siefulu de gara aname Markievicz, de origine polonu a intempinat u pe resp. oficiariu cu cea mai caldurósa primire si bucuria nespusa, dându-si tóta osteneña de a'lu multiumi primindu'lu cá óspe in locuinti'a sa, servindu'lu cu mare placere, la care primire nu se adesta resp. oficiariu.

Siefulu de gara vedindu pe óspele seu multiumu s'au bucuratu fórte de serviciile aduse, sperandu cá si va culge fructele scopului seu infernal u, in pucine dile s'a facutu intimu amicu a'lu rusului, in cátu acesta incantatu de amicitia resp. siefu au avutu tóta confidentia in persón'a lui petrecéndu totu tempulu impreuna cá duoi sinceri amici, — decoperindu-i tóte planurile de resboiu. — Dupa câteva dile óstea rusésca sosia cu trenuri necurmata diu'a si nóptea in préjma Slatinei. — Ce fericire pentru dlu siefu bunu limbistu si patriotu rusu!! Óspele seu ca amicu intimu l'a recomandat u de bunu patriotu la toti generalii si oficiarii superiori, in cátu dlu siefu a fostu fórte bine primitu, onoratu si vedutu de omu onestu, — petrecéndu cu densii prin ospeluri si gradini publice, bendu la champania diu'a si nóptea, in totu decursulu camparei corp. IX. in Slatin'a.

Acésta petrecere n'a duratu multu, cá-ci inainte de a pleca óstea la Dunare cu câteva dile au disparutu dlu siefu de gara cá din seninu, nesciindu nimeni unde se afla, pre candu nu numai oficialii garii, ci si comandantii rusi au avutu neaparata trebuintia pe fia-care di de densulu, lasandu pe serman'a sa socia cu 4 copii in cea mai mare miseria si neajunsuri. Directiunea generala a cailoru ferate romane din Bucuresci fiindu informata despre acésta dosire, indata au luat u mesuri serióse pentru urmarirea lui, a si trimisu la faci'a locului pe inspectorulu revisor u, care a constatat u in cassa unu deficit u de 2000 l. n. — dar acésta urmarire din partea directiunei fu in vanu, cá-ci nici pana in tempulu de facia nu s'a potutu afla macaru urm'a siefului dosatu, spre mare mirare a tuturoru persóneloru carii 'lu cunosceau. La 10. Ian. st. v. dupa unu ordinu din partea cuar-

tierului generalu rusu din Ploiesci armat'a pornise la Dunare. Romani'a conformu unei conventiuni inchiaiate cu Rusi'a luandu parte la resboiu au ocupatu cu óstea totu malulu Dunarei. Ce a patitu gesieftariulu nostru din Slatina? In calitate de „Spionu“ provediutu cu acte contienendu planuri de resboiu, si-a cercatu noroculu spre a strabate prin punctulu dela Verciorova in Ada-Kaleh\*), si de acolo la Vidinu cu scopu de a le preda lui Osman-Pasia\*\*), inse spre nefericirea sa la malulu Dunarii fu opritu de sentinel'a romana, care indata l'a prezentatu capitanului de portu. Luandu'lu la cercetare de unde vine si unde merge, cu ce se ocupa, deschidiendu-i-se giant'a s'au aflatu la elu mai multe acte cu planuri de resbelu. Indata apoi fu escortatu intre baionete la corpulu I. de armata romana din Calafatu, unde luandu-lu din nou la cercetare cu o scrupulositate mai serioasa si constatandu-se ca este spionu, consiliulu militariu bellicu l'au condamnatu la mor'te prin glontiu.

In vanu au fostu rogatiunile lui pentru pardonu, ca-ci sentint'a in 24 óre se executà, si asia fu impuscatu in castelele dela Ciupereni.

La casu deca anteposturiloru armatei romane nu li succedea a pune man'a pre acestu spionu tradatoriu, si potendu elu strabate la armata turcesca cu planurile secrete, descoperindu tote miscarile strategice combinate de rusi, ce patiau ei atunci?

La folósele si avantajele cari Romani'a le-au facutu Rusiei in tote operatiunile resbelului si câte sute de asemenea episóde se voru fi mai intemplatu in decursulu acestui resbelu, la alu carui resultatu triumfatoriu brav'a armata romana a contribuitu mai multu; dar pentru care sucursu si bravura recunoscuta nu numai de insusi tiarulu Alesandru si de generalii rusesi, ci de tota Europ'a, — astadi ce respalata ii amenintia Rusi'a aliatai sale Romani'a? Smulgerea perfida a Basarabiei, mutilarea integritatii tierii si calcarea cuventului de onóre rostitu din gur'a poternicului monarchu rusescu.

Curcanulu.

## BIBLIOGRAFIA.

De Auretianu P. S. „Monitorulu Comuneloru,“ diariu de agricultura practica, 3 volume dela 1861 — 1863, publicatiune oficiala. — „Notice sur la Roumani,“ principalement aupoint de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale (in colaboratiune cu d. A. Odobescu). Paris, 1867. — „Manualu de agricultura pentru scólele primare.“ Bucuresci,

\*) Cetate turcesca in midiuloculu Dunarei.

\*\*) Acestu Pasia erá in Vidinu cu 50,000 ostasi, si in urm'a luarei cetatii Nicopoli s'au intaritu la Plevn'a.

1869. — „Catechismulu Economiei politice.“ A dou'a editiune. Bucuresci, 1874. — „Tier'a nóstra,“ schitie economice asupra Romaniei. Bucuresci, 1875. — „Bucovin'a,“ descriere economica insocita de o harta. De Bacaloglu Em. „Elemente de Algebra,“ a dou'a editiune, pretiulu 5 lei. — „Elemente de Fisica,“ cu 24 tabele de figuri litografiate in brosiura separata, pretiulu 10 lei.

De Brandza Dim. dr. „Elemente de zoologia,“ pret. 5 lei. — „Elemente de Bonica,“ pret. 5 lei. — „Elemente de geologia,“ pret. 3 lei 50 bani. — „Consideration sur les ovaire infères,“ fondées, sur l'observation de l'état monstrueux d'une Rosa et de l'état normal d'un crataegus. Paris 1867. — „Notes sur plusieurs roses monstrueuses.“ Paris, 1867. — „Histoire botanique et thérapeutique des gentianaces,“ employées en médecine, Paris 1869. Monographie récompensée par la Faculté de médecine de Paris, (Medaille de Bronze 1868—1869).

De Sihleanu Stef. Stef. „De Pesci elettrici et pseudo-eletrici,“ disertatiune pentru obtinerea gradului de doctore in sciintiele Naturale. Neapoli, 1876.

De Stefanescu Maria Gr. „La Dacia e la Romania,“ de I. El. Radulescu, tradusa din romanesce, cu o dedicatie, si o schitia biografica a autorului. Neapoli, 1876. — „Atric'a si espeditiunea lui Cameron.“ Bucuresci, 1876, pret. 70 bani.

De Stefanescu Gr. „Elemente de zoologia,“ pentru scólele secundare. Bucuresci, 1865. pret, 1 leu 68 bani. — „Animalele antediluviane cu 36 figuri litografiate. Bucuresci 1866. pret. 1 leu 68 bani. — „Consideratiuni asupra Instructiunei publice si private in Romani'a, urmata de influenti'a localului si mobilierului scólei asupra vederei si sanetatiei copiilor.“ Bucuresci, 1873, pret. 2 lei si 50 bani. — „Cursu publicu de Istori'a Naturala,“ facutu la universitatea din Bucuresci, 1874—1876: — „Lectiunea de deschidere“ pret. 75 bani. — „Loculu omului in natura,“ conferintia tienuta la Focsiani, pentru infiintarea unei biblioteci judetiene pre langa gimnasiulu localu Bucuresci, 1876, pret. 75 bani. — „Nota asupra basinului tertiaru si lignitului dela Bahna (judetiulu Mehedinti) cu o harta geologica. Bucuresci 1876, pret. 1 leu si 50 de bani.

Colectiunea „Revistei Scientifice,“ an. I, II, III, IV, V, VI, VII brosiati, fia-care volumu 15 lei.

Abonamentulu anului VIII in cursu de publicatiune 15 lei. De vendiare la librarii si Redactiune.

## Notitia economica.

In apropierea stupiloru nu este consultu a se cultiva cépa, usturoiu, vardia si salata; ca-ci miro-sulu acestor'a este periculosu pentru albine; ele ametiescu si moru.